

כולו

אורליאן נתקבל לתמונע אחרי שהואשם כי הודה במעילה בקופת מקום עבודתו. כשי אורליאן הצליח להעלים את המסמכים הרשמיים ממשרד הצרכן בחיפה, נתקבל לעבודה כמנהל החשבונות הראשי של תמי נע, מבלי שיהיו בידו תעודות המלצה ממי קום עבודתו הקודם ולמרות שהנהלת הצרכן הודיעה על פרטי המעילה, לדבריה, להנהלת מחצביישראל בקריה.

★ ★ ★
סוכן הש.ב. במתחרות מלכות ישראל, אריאל אליאשחילי, נתקבל לעבודה בתמונע, אחרי שהעיד כעד המדינה במשפטם של יוסף מנסק, זאב אקשטיין ודן שמרי, ועד לעדותו במשפטו של יעקוב חרות.

★ ★ ★ בובה מורקדת כחבל

וויכוח שהתנהל ללא הפסק בין המנהלים בתמונע לבין ההנהלה הצפונית, היה תמיד על אותו נושא: מידת העצמאות בביצוע, בניצול התקציב ובתמרון בביצוע.

המנהל הכללי של מחצביישראל, אליעזר (לורי) בודנקין, לא רצה להתר, אפילו כשטובתו הברורה של המפעל היתה כרוכה בחיתורים מצידו. בודנקין, אלוף-משנה מ' שוחרר מצה"ל, מהנדס בנין בן 48 ולשעבר ממנהלי חברת המלט הארצישראלית נשר פורטלנד בע"מ, נשלח למחצביישראל על-יסוד המפתח המפלגתי והכלכלי, לפיו חייב לפתוח אחר מנהלי סוגל-בונה להיות בתפקיד מפתח בחברה ממשלתית כלכלית. הברירה שעמדה בפני בודנקין, ושהוא עצמו לא רצה להכיר בקיומה: להתר על תפקידו כמנהל הכלכלי של חברת מחצביישראל הסתרת התפקידים ולצמצם את סמכויותיה לענין הפקת הנחושת בלבד, או להקים חברת נחושת עצמאית, לעמוד בראשה ולמסור את הנהלת מחצביישראל למנהל אחר.

בודנקין רצה לאחוז בשתי קצות החבל גם יחד. אך האיש שנבחר להיות מיצגו בתמונע, מאיר בית"אש, הבין עד מהרה כי גם לפני ברירה: לשמש כבובה מורקדת בחבל בידי בודנקין, שישב בצפון, או להענין ולתבוע סמכויות ביצוע ותכנון משלו. כשהוא מקבל גיבוי ממועצת מנהלים שלמה, שאף אחד מחבריה לא עסק ישירות בענייני המפעל, וכשהוא מצהיר במפורש כי "המפעל הוא מפעלה של קבוצת מהנדסים ומנהלי עבודה", דיכא בודנקין ביעור לוח כל נסיון לעצמאות. כשהתקרב זמן ההוצאה של המפעל, וכשהיה קיים חשש כי עתה יערך סוף-סוף דיון לשם מה חייב המפעל בתמונע להיות מנוהל על-ידי מנהלה צפונית מנופחת, עשה בודנקין את הצעד המכריע: הוא פיטר את בית"אש.

בית"אש פוטר לא בגלל חילוקי-דעות אישיים, כי אם בעטיו של חו"כות רעיוני. (החשך בעמוד 16)

היה המהנדס מאיר ביו"אש, מנהל המפעל. אחרי שמהלי מחצביישראל גילו כי למעשה "ההקמה נסתתמה".

מנהל ללא סמכויות

יכולתו במצביע-ענק צבאיים בנגב הדרומי ובערבה, היה הפקיד הבכיר של שליחי ה' משרד התלאביבי. תפקידו: מנהל עבודה ראשי, משימותיו: לקבל ולבצע הוראות והנחיות, שתשלחנה אליו מפעם לפעם מן המשרד בצפון.

בתמונע הועסקו בהקמת מפעל הנחושת כשלוש מאות פועלים. בתלאביב ובחיפה הועסקו בתפקידי-עזר ומנהלה למפעל ה' דרומי כמאה וחמישים עובדים. על כל פועל וחצי שבנו למעשה את מתקני יצור ה' נחושת ברוב, הועסק איפוא פקיד, טלפון ניסטית או נהג בצפון.

למנהלי מחצביישראל ישנה בנקודה זו תשובה מן המוכן: "חברת מחצביישראל אינה עוסקת רק בתמונע. יש לה גם מטרות אחרות". אולם גם בפרסומיה הרישמיים של החברה, בפירוט משרד-הפיתוח, או בהצעת התקציב של משרד-האוצר לשנת הכספים 1958/59, אין למצוא זכר א סממן לתפקידים האחרים. האמת הערומה: 117 פקידים ומהנדסים מעסיקה מחצביישראל השנה בתלאביב ובחיפה. הוצאותיהם של פקידים אלה: למעלה מחצי מיליון לירות ישראליות. תפקידיהם: הנהלת מפעל הנחושת בתמונע. שום תפקיד ממשלתי אחר, פרט למספר סקרים גיאולוגיים חלקיים (שאף אחד מהם לא התממש ליצור) אינו מוטל על חברת מחצביישראל.

★ ★ ★ אסירים וסוכני הש.ב.

הגיוע התוכנית הבלתי-משלמת, חלקי התקציב הבלתי-מפורטים, ההספקה היומית וכוח-האדם. מחוסר תמונע יומימי עם מהלך ההקמה במפעל, היו התוצאות של המשרד והנהלת המינהלתי עצומות מאד. הן השתקפו בראש וראשונה בהרכב כוח-האדם המקצועי של המפעל.

לתמונע היו דרושים מסגרים, מכונאים ומפעילי ציוד מיכני כבד. מן המשרדים ב' קריה היו נשלחים, כשהם מצוידים בכרטיסי-סיסה יקרים, פועלי-דחק, קציני צבא ששוחרו, טבחים ופקידים בלתי-יעילים. מברקים, תחנונים ואימים לא הועילו במאומה. בכל חודש היו מגיעים למשרדי תמונע כחמישים פועלים, שהיה צורך ל' שלחם מיד בחזרה, אחרי שהחברה הוציאה עליהם ללא תועלת את מחיר הסיסה הלך-ושוב, בתוספת כמה ימי איכסון וכלכלה בלתי-משלמים.

בעיני המנהלים בצפון היו תביעותיהם של מנהלי תמונע "בלתי-מיציאותיות ודמיוניות, במציאות הקשה בישראל". לעיני המנהלים בתמונע התבוננו רבבות לירות יקרות בשכר-עבודה וביצוע בלתי-נכון ויקר, בגלל זלזול בלתי-פוסק מצד אנשי הצפון במאמצי הבניה וההתקדמות לפי התוכנית. כשהקו המנחה הוא העמדת פני "החברה ממלכתית לניצול מחצבים", אשר אף אחד מהם לא היה קיים במציאות, היה יחסם של אנשי "מועצת המנהלים" והוועד ה' פועל" של החברה אל אנשי העבודה וה' מעשה במפעל, כיחסו של גות'עבודה עשיר לנוער השליח במשרדו.

המנהלים, שיחסם לתמונע היה כמו למחנה עבודה צרדי במערך הכללי של "עניני החברה", לא שיה אפילו מידה קטנה של הרצינות שהיתה דרושה למפעל הנבנה. מחוסר כל ידיעה בהקמת מכרות וברצותם להבטיח לעצמם אפשרות של מעילה ב"שטחים האחרים" של החברה חסרת-התפי קידים, הסכימו להעביר להכרעתם הבלעדית

האדם בתמונע היה אסיר משוחרר. אלכסנדר בן-דודי הגיע למפעל הנחושת עם כתב משלוח מן הקריה כמסגר סוג א"א. בב' חינה שנערכה לו במסגריה המקומית, נקבע סיווגו המקצועי לסוג ג'. בשאלון שמילא בהגיעו למפעל, ציין שהוא נשוי, סטודנט בטכניון. אחרי כמה שבועות, סיפר כי אשתו חלתה. הוא צויד בכרטיסי-סיסה ל' צפון, על חשבון המפעל. כשנסתתם המיבצע מונה למפקד המחנה בתמונע. בסוף שנת 1956, מונה לפי אסמכתא 802/1026 לראש משרד כח'אדם במפעל הנחושת. בתפקידו החדש היה אחראי לטיפול ב"עובדים יו"מיים, כולל חופשות, סיסות, העברות מ' מתלקה למחלקה, סיווגים, קביעות, מלואים וכ'י. הוראה נוספת, שפורסמה בסוף שנת 1956, קבעה: "בעניני סיסות יפנו גם העובדים החדשים לאלכס בן-דודי".

במשך כל התקופה, בה שימש אלכס בן-דודי בתפקידים מרכזיים בתמונע, התי' לוננו פקיד ועובדי המפעל בפני ההנהלה הצפונית על מגוון ועל התנהגותו. פועלים רבים, שהכירוהו מהתקופה בה ישבו יחד אלו במחנה-המאסר מעשיהו, ידחחו על כך לממונים עליהם. אחרים טענו — בצדק — כי בן-דודי סיים את שירותו בצבא, כסוראי, ולא כקצין, כדבריו.

לבסוף, נתפס אלכס בן-דודי בתלאביב, בנסיון סחיטה בהשתמשו בשם מערכת הנו"ט הזה. כשנתפס, התברר כי הוא אחראי גם להיעלמם של שוברי-סיסה רבים ממשרד המפעל. חוקרי המטה הארצי של המשטרה פתחו נגדו תיק נוסף. בן-דודי מצפה עתה לפסק-דינו.

● **מנהל עבודות ההרכבה בשטח**
 המפעל בתמונע, הוא נהג אשד ישראל שגיב, שנתפס ביוני רבבות כרטיסי נסיעה ב' מכונה משוכללת, שהומן בגרמניה ה' מערבית. שגיב היה אחראי לחוליות ההר' כבה של פועלי המפעל, שעזרו למומחים הגרמניים להרכיב את חלקי הציוד שהגיעו מגרמניה.

● **מנהל החשבונות הראשי של תמונע**
 היה נפתלי אורליאן, לשעבר מנהל החשבונות הראשי של חברת הצרכן בחיפה.

של החברות האמריקאית והגרמניות את מהלך הביצוע של עבודות הרכבת המפעל. כל טענות אנשי-המקצוע בתמונע, כי חלקים גדולים של המפעל ניתן לבצע ולהרכיב זול יותר וביעילות גדולה יותר, בתוך מתקני המפעל עצמו — נדחו ללא ערעור.

מי שאינו מייחס חשיבות להקמה היומית, יומית, לא יכול היה גם ליחס חשיבות נכונה לבעיות פשוטות יותר. במגמה ל' השביע את רצונם של בוסים גדולים יותר, הסכימו המנהלים בצפון להפוך את תמונע למחנה מקלט של אסירים משוחררים, פקי' דים שסרחו מנהלי מפעלים שנתפסו ב' מעילה, או של סוכני מטרה ש"נשרפו" ואנשי ש.ב., שהיה צורך להסתירם עד יעבור זעם.

★ ★ ★ מזווף כרטיסים לניהול עבודה

תמונע 1955 ו-1956, שתי שנות ההקמה הקשות והמיגעיות של מפעל הנחושת, לא היתה דומה לתמונע 1958. בתנאים של ערבה צחיחה והמה, כשהקשר עם הצפון הוא מקרי, מצב הבטחון המור מאד והרגשת הבית אינה קיימת כלל. היה התפקיד שהוטל על בית"אש ועוזריו קשה ביותר. בצד עבודת ההקמה, במסגרת של תקציב מצומצם ותוכניות בלתי-משלמות, היה עליהם גם לנהל ולפקד על מתנה עבודה של שלוש מאות גברים צעירים. בתנאים אלה היה הרכבו של כוח-האדם המקצועי והבלתי-מקצועי במפעל, אבן-פינה חשובה, למידת אפשרות ניצולו היעיל של תקציב ההקמה. כשהחלה ההנהלה הצפונית, בלחצם של גורמים ממשלתיים אחרים, לה' פוך את תמונע לארץ-מקלט של עשרות עברי-ינים משוחררים וטיפוסים אחרים שהחברה הצפונית הקיאה אותם מתוכה, הפך ה' תפקיד, שהוטל על מנהלי המפעל, קשה שבעתים.

מוראל גבוה ויעילות נפשית של עובדי המפעל היו בבחינת תנאים שאי-אפשר היה לחתר עליהם. אולם המדיניות הצפונית ה' המציאות, קבעו אחרת. כמה דוגמאות בול' טות:

● **מפקד המחנה ומנהל מחלקת כח'**

מזיף כרטיסי אש"ד, שהפך במפעל למנהל עבודות ההרכבה; אריאל אליאשווילי (מרכז), שנשלח בהמלצת הש.ב., אחרי שחופיע כעד-המדינה במשפט המחזרת, ואלכסנדר בן-דודי (שמאל), אסיר משוחרר.

כך נראה מחנה תמונע, בעיני כמה מוסדות ממשלתיים בצפון הארץ. בהמלצת מוסדות אלה הגיעו לתמונע טיפוסים כמו ישראל שגיב (ימין).

מחנה האסירים

בהמלצת מוסדות אלה הגיעו לתמונע טיפוסים כמו ישראל שגיב (ימין).